

Необхідність розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки для потреб аграрного сектору економіки (на прикладі Житомирської області)

Проаналізовано рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств технічними засобами виробництва. Розраховано потребу аграрних підприємств Житомирської області в основних видах сільськогосподарської техніки та обсягах капітальних вкладень на їх відтворення. Досліджено, що в умовах сьогодення важливого значення набуває розвиток ринкової інфраструктури: центрів технічного обслуговування сільськогосподарської техніки і устаткування, банківської та фінансово-кредитної системи, інформаційно-консультаційних центрів.

Ключові слова: техніко-технологічна забезпеченість, основні виробничі засоби, сільськогосподарська техніка, сільськогосподарські підприємства.

Економічна ефективність діяльності сільськогосподарських товаровиробників залежить від забезпеченості, технологічної структури та ефективності використання окремих видів основних виробничих засобів. Внаслідок диспаритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, що споживається селом, недосконалу фінансову та амортизаційну політику знижується рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств технічними засобами виробництва, що зумовлює зниження ефективності господарської діяльності як окремого суб'єкта підприємництва, так і галузі в цілому.*

Науково обґрунтовані теоретико-методологічні аспекти техніко-технологічної забезпеченості суб'єктів господарювання висвітлені в наукових працях Я. К. Білосуська, В. Г. Більського, А. В. Бурилка, Л. І. Василька, П. М. Гарасима, М. І. Геруна, П. А. Денисенка, Г. М. Підлісецького, В. Л. Товстопята, В. П. Яковенка та ін. Незважаючи на велику кількість і різноплановість досліджень, проблема забезпеченості сільськогосподарських підприємств технічними засобами виробництва та необхідності розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки для потреб аграрного сектору економіки потребує глибшого вивчення для розробки методичних рекомендацій щодо підвищення рівня забезпеченості аграрних товаровиробників активними засобами виробництва та ефективності їх використання в ринкових умовах. Зазначене свідчить про актуальність і необхідність проведення даного дослідження.

Зниження платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників зумовило зниження рівня їх фондозабезпеченості, технічної та енергетичної оснащеності виробництва. Забезпеченість сільськогосподарських підприємств технічними засобами безпосередньо впливає на рівень виробництва, зумовлює темпи зростання продуктивності праці, ефективність використання сукупних основних виробничих засобів. Тому формування техніко-технологічної бази сільськогосподарських підприємств передбачає удосконалення економічних відносин із фондоутворюючим комплексом та сферою матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору.

Відповідно до потреб сільськогосподарського виробництва формується структура і видовий склад основних виробничих засобів. Частка окремих видів основних засобів визначається спеціалізацією та напрямками виробництва сільськогосподарських підприємств, впровадженням нових технологічних рішень, іншими природно-

економічними факторами. Враховуючи спеціалізацію аграрного сектору Житомирської області, важливого значення набуває забезпеченість сільськогосподарських підприємств технічними засобами виробництва, які безпосередньо впливають на процес сільськогосподарського виробництва і зумовлюють відповідний рівень виробництва продукції. Проведений аналіз динаміки та рівня забезпеченості аграрних підприємств Житомирської області основними видами сільськогосподарської техніки свідчить про їх щорічне зменшення (табл. 1). Кількість тракторів у сільськогосподарських підприємствах Житомирської області у 2010 р. порівняно з 2000 р. зменшилась у 2,2 разу; зернозбиральних комбайнів – у 2,3 разу; кормозбиральних комбайнів – у 1,9 разу; плугів, культиваторів і сівалок – у 2,0, 2,3 та 3,1 разу відповідно.

Протягом 2000–2010 рр. при скороченні кількості сільськогосподарської техніки зростає частка технічних засобів, які відпрацювали термін корисної експлуатації. Внаслідок цього їх продуктивність знижується, а витрати на забезпечення технічної готовності збільшуються. Зростають витрати на ремонт та обслуговування сільськогосподарської техніки, збільшуються простой, знижується середньорічний виробіток технічних засобів [2]. Наявний машинно-тракторний парк не в змозі забезпечити виконання технологічних процесів в оптимальні агротехнічні строки, в результаті чого знижується економічна ефективність господарської діяльності.

Однією з причин зниження рівня забезпеченості технічними засобами та погіршення стану технічних засобів у сільськогосподарських підприємствах є те, що практично всі кошти (амортизаційні відрахування, прибуток тощо), які б мали інвестуватися на відтворення техніки та обладнання, використовуються на фінансування оборотного капіталу, в тому числі на купівлю пально-мастильних матеріалів, мінеральних добрив, насіння тощо.

Наявна матеріально-технічна база в частині основних видів сільськогосподарської техніки не в змозі задовольнити потреби аграрних товаровиробників. Різний рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств технічними засобами, невідповідність їх кількісного та якісного складу технологічним потребам обумовлений переважно скрутним фінансовим станом сільськогосподарських товаровиробників. У господарствах, як правило, списанню підлягають ті технічні засоби виробництва, роботоздатність яких відновити вже неможливо, всі інші технічні засоби використовуються в господарській діяльності, незважаючи на те, що вже відпрацювали декілька амортизаційних строків служби.

Прискорення розвитку інноваційних процесів зумовлює необхідність у нарощуванні матеріально-технічної бази, підвищенні рівня механізації та автоматизації

Таблиця 1

Динаміка забезпеченості сільськогосподарських підприємств основними видами техніки (на кінець року; одиниць)

Вид технічного засобу	2000 р.	2004 р.	2008 р.	2010 р.	2010 р. до 2000 р., %
Трактори	11439	9476	6510	5265	46,0
Комбайни зернозбиральні	3237	2695	1957	1428	44,1
Комбайни кормозбиральні	1177	1232	796	632	53,7
Плуги	4139	3492	2584	2021	48,8
Культиватори	4906	4044	2927	2100	42,8
Сівалки	4030	3336	2434	1300	32,3

* Розраховано за даними Головного управління агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації.

ції виробництва, введення в дію нових, більш продуктивних машин і механізмів. На основі розробок відділу цін на матеріальні ресурси ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН [1] розраховано потребу сільськогосподарських підприємств Житомирської області в основних видах сільськогосподарської техніки (табл. 2).

Аналіз забезпеченості сільськогосподарських підприємств Житомирської області основними видами сільськогосподарської техніки свідчить, що наявна кількість силових та робочих машин не відповідає технологічній потребі. Зокрема, додаткова потреба в тракторах становить 2904 шт., зернозбиральних комбайнів – 1014 шт., кормозбиральних – 613 шт., плугів, культиваторів та сівалок – 4848 шт. (табл. 2). При обґрунтуванні технологічної потреби в окремих видах сільськогосподарської техніки слід враховувати високу зношеність діючих силових та робочих машин. При розрахунку обсягів капітальних вкладень на відтворення технічних засобів на перспективу за допомогою алгоритму експоненціального згладжування, було розраховано прогнозну кількість техніки сільськогосподарських підприємств області у 2015 р. Також враховано суму зносу діючих потужностей, шляхом включення до обсягів капітальних вкладень суму амортизаційних відрахувань за п'ять років. Для поповнення машинно-тракторного парку до технологічної потреби сільськогосподарським підприємствам необхідно до 2015 р. щорічно 1290,6 млн. грн. капітальних вкладень.

В умовах ринкової економіки ефективність господарювання сільськогосподарських товаровиробників вимагає вчасного забезпечення процесів формування і відтворення технічного потенціалу аграрних підприємств, при цьому важливого значення набуває розвиток ринкової інфраструктури (рис. 1), а саме: функціонування центрів технічного обслуговування сільськогосподарської техніки і устаткування, банківської та фінансово-кредитної системи та інформаційно-консультаційного центру, якому надано координуючу функцію.

Нинішній фінансовий стан більшості сільськогосподарських товаровиробників не дає їм змоги облаштовувати власні ремонтно-технічні станції, тому існує необхідність створення центральних районних центрів технічного обслуговування, а саме: сервісно-ремонтних майстерень на умовах кооперації, фірмових ма-

Таблиця 2

Технологічна потреба сільськогосподарських підприємств Житомирської області в основних видах сільськогосподарської техніки *

Основні види сільськогосподарської техніки	Наявність основних видів техніки на кінець 2010 р., шт.	Технологічна потреба в техніці на кінець 2010 р., шт.	Додаткова потреба в техніці на 01.01.2009 р., шт.	Прогнозна наявність основних видів техніки на 01.01.2015 р., шт.	Додаткова потреба в техніці на перспективу, шт.	Вартість одиниці, тис. грн.	Щорічна потреба в коштах до 2015 р., млн. грн.
Трактори	5265	8169	2904	3202	4967	450	683,9
Комбайни зернозбиральні	1428	2442	1014	930	1512	900	400,7
Комбайни кормозбиральні	632	1245	613	357	888	430	103,5
Плуги	2021	3330	1309	1392	1938	32	18,9
Культиватори	2100	3173	1073	1411	1762	48	27,0
Сівалки	1300	3766	2466	880	2886	80	56,6

* Власні дослідження.

Рис. 1. Інфраструктура ринку сільськогосподарської техніки сервісу та послуг (Власні дослідження)

газетів виробників сільськогосподарської техніки, дилерсько-сервісних підприємств, дистриб'юторських структур та центрів продажу сільськогосподарської техніки, що була в користуванні, як вітчизняного, так і іноземного виробництва, які б представляли інтереси аграрних підприємств і реалізували їм необхідні технічні засоби виробництва. Зокрема, необхідно законодавчо зобов'язати вітчизняних виробників сільськогосподарської техніки забезпечувати технічний сервіс своїм виробам протягом всього періоду їх експлуатації.

Сервісно-ремонтні майстерні в ринкових умовах повинні виконувати роль особливої ланки, яка пов'яже виробників сільськогосподарської техніки та її споживачів, що зумовить підвищення відповідальності виробників сільськогосподарської техніки за якість, надійність та економічність своєї продукції. В умовах недостатності фінансових ресурсів у сільськогосподарських товаровиробників доцільним є створення сервісно-ремонтних майстерень на умовах кооперації та з організацією діяльності на основі як вертикальної, так і горизонтальної інтеграції. Розвиток кооперації з використання сільськогосподарської техніки сприятиме зменшенню потреби в техніці та технічному обслуговуванні, скороченню експлуатаційних витрат при виконанні механізованих технологічних операцій та витрат на виробництво продукції, що зумовить економію фінансових ресурсів аграрних підприємств.

В умовах економічної кризи актуальним є створення агротехсервісних підприємств при центрах продажу сільськогосподарської техніки, яка була в користуванні, спеціалізованих на ремонті й технічному обслуговуванні певних видів технічних

засобів, в тому числі запасних частин, основних вузлів і агрегатів до них. Вживана та відновлена техніка має попит серед сільськогосподарських товаровиробників, оскільки більшість із них не має змоги купувати нові технічні засоби. Розвиток вторинного ринку технічних засобів потребує державної підтримки, зокрема врегулювання питань цінового, податкового, фінансово-кредитного та митного характеру.

До інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки віднесено також фінансово-кредитні установи, а саме: банківські установи, лізингові компанії, промислово-фінансові групи, кредитні спілки, кооперативні банки, страхові компанії, які є посередниками у здійсненні грошових розрахунків між складовими інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки, а також бюджетне фінансування державних програм розвитку агропромислового комплексу. Особливого значення набувають кредитні спілки та кооперативні банки, основними завданнями яких є надання фінансових послуг та соціального захисту своїм членам.

Ефективне формування та функціонування інфраструктури ринку технічних засобів можливе за рахунок розвитку лізингу. Нині внаслідок незадовільного фінансового стану вітчизняних виробників сільськогосподарської техніки, відсутності у фінансово-кредитних установ вільних коштів для придбання техніки та надання її в оренду лізинг мало впливає на процеси оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств. Тому для розвитку лізингу необхідно розширити структуру лізингового ринку, створити конкурентне ринкове середовище, урізноманітнити джерела фінансування лізингових операцій, сприяти залученню приватного капіталу, створити сприятливі економіко-правові умови для інвесторів.

В умовах розвитку інноваційних процесів центрального значення набуває розвиток інформаційно-консультаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. Невід'ємними елементами інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки є інформаційно-консультаційні центри, дорадчі служби, консалтингові фірми, служби цінового моніторингу, науково-дослідні установи. В розвитку ринку важливу роль відіграє створення інформаційних мереж, використання електронних носіїв інформації та мережі Інтернет, які надають необхідну інформацію про попит і пропозицію на техніку та полегшують обмін інформацією між складовими інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки.

Формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки, сервісу та послуг має ґрунтуватися на ринкових принципах економічних взаємовідносин між структурними елементами інфраструктури. Пріоритетними принципами мають бути: забезпечення рівних економічних можливостей у взаємовідносинах між виробниками технічних засобів виробництва та запасних частин до них, постачальниками сільськогосподарської техніки, підприємствами з обслуговування та сільськогосподарськими підприємствами, які є споживачами техніки і послуг; забезпечення державної підтримки галузі вітчизняного сільськогосподарського машинобудування для підвищення якості та конкурентоспроможності її продукції; забезпечення державної підтримки сільськогосподарських підприємств з метою їх економічного зростання, підвищення платоспроможності, нарощування виробничого потенціалу, особливо в частині основних виробничих засобів шляхом застосування економічних і правових важелів, а також виділення з бюджету цільових коштів на придбання техніки і освоєння інноваційних технологій виробництва.

Протягом періоду дослідження знизився рівень технічної забезпеченості сільськогосподарських підприємств, як правило, внаслідок недостатності фінансових ресурсів для потреб як простого, так і розширеного відтворення основних видів сільськогосподарської техніки. З огляду на спеціалізацію аграрних господарств Житомирської області, першочерговими є капіталовкладення в технічні засоби виробни-

цтва. Розраховано, що для поповнення машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств області до технологічної потреби необхідно до 2015 р. щорічно 1290,6 млн. грн. капітальних вкладень. До того ж, необхідно розвивати інфраструктуру ринку сільськогосподарської техніки сервісу та послуг для оптимального рівня забезпечення аграрних формувань основними видами сільськогосподарської техніки, враховуючи особливості їх функціонування: недостатність власних коштів, нецільове використання амортизаційних відрахувань, диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію і продукцію промисловості, що використовується в аграрному виробництві, високу вартість позикових коштів, зокрема за рахунок кооперації та фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників області з боку держави. Дана проблема потребує негайного вирішення, оскільки технічна забезпеченість сільськогосподарських підприємств визначає темпи зростання рівня продуктивності праці, її автоматизації і механізації, ефективність використання основних виробничих засобів та збільшення обсягів виробництва якісної та конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел

1. Основні засоби сільськогосподарського призначення: потреба та забезпеченість / [Л. І. Васильок, М. І. Герун, Г. М. Підлісецький та ін.]. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2009. – 98 с.
2. Ринок сільськогосподарської техніки: проблеми становлення / [В. П. Яковенко, Я. К. Білоусько, Г. М. Підлісецький та ін.]; за ред. Г. М. Підлісецького. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2005. – 220 с.

Фарафонова Н. В. Необходимость развития инфраструктуры рынка сельскохозяйственной техники для нужд аграрного сектора экономики (на примере Житомирской области).

Проанализирован уровень обеспеченности сельскохозяйственных предприятий техническими средствами производства. Рассчитана потребность аграрных предприятий Житомирской области в основных видах сельскохозяйственной техники и объемах капитальных вложений на их воспроизведение. Исследовано, что в сегодняшних условиях важное значение приобретает развитие рыночной инфраструктуры: центров технического обслуживания сельскохозяйственной техники и оборудования, банковской и финансово-кредитной системы, информационно-консультационных центров.

Ключевые слова: технико-технологическая обеспеченность, основные производственные средства, сельскохозяйственная техника, сельскохозяйственные предприятия.

Farafonova N. V. The Necessity of Agricultural Equipment Market Infrastructure Development for the Needs of Agricultural Sector (on the Example of Zhytomyr Region)

The level of agricultural enterprises provision with technical means of production is analyzed. Zhytomyr region agricultural enterprises need for main agricultural machinery and capital investment is calculated. The fact that in today's conditions development of market infrastructure gains more and more importance, in particular agricultural machinery and equipment maintenance centers, banking and financial-credit system as well as information and consulting centers, is proven.

Keywords: technical and technological security, main production facilities, agricultural machinery, agricultural enterprises.

Надійшло 14.09.2011 р.